

Nr 183.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293), m. m.; given Stockholms slott den 27 mars 1953.

Under åberopande av bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll får Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen *dels*, jämlikt § 87 regeringsformen, antaga härvid fogade förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293), *dels ock* bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

John Ericsson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås att allmänna förfogandelagen, vars giltighetstid utgår den 30 juni 1953, skall erhålla fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1954.

Vidare begäres riksdagens samtycke till förordnande, att 2—5 §§ förfogandelagen skall äga tillämpning under tiden den 1 juli 1953—den 30 juni 1954, 4 och 5 §§ dock endast i den mån det erfordras för att tillgodose krigsmaktens beredskapsbehov.

Förslag
till
Lag
om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen
den 22 juni 1939 (nr 293).

Härigenom förordnas, att allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939,¹ vilken jämlikt lag den 25 april 1952 (nr 160) gäller till och med den 30 juni 1953, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1954.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1940:168, 1942:251 och 1949:273.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 mars 1953.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ericsson, fråga om *fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293)* samt om tillämpning under tiden den 1 juli 1953—den 30 juni 1954 av vissa bestämmelser i nämnda lag och anför därvid följande.

Allmänna förfogandelagen utfärdades den 22 juni 1939 och gällde ursprungligen till och med den 31 mars 1940. Lagens giltighetstid har sedermera successivt förlängts, senast genom lagen den 25 april 1952 (nr 160) till och med den 30 juni 1953.

I propositionen nr 80 till föregående års riksdag anmälde jag, att utredning av frågan om revision av förfogandelagen och därmed sammanhängande spörsmål pågick men att ny lagstiftning i ämnet icke kunde hinna föreläggas 1952 års riksdag. Utredningen har numera till väsentlig del slutförts; utredningsmannen generaldirektören O. A. V. Söderström avgav den 20 juni 1952 betänkande med förslag till allmän förfogandelag och allmän ransoneringslag (SOU 1952: 24). Betänkandet har därefter varit föremål för remissbehandling. Det har av tidsskäl icke varit möjligt att till årets riksdag framlägga förslag till ny lagstiftning i ämnet. Frågan om förlängning av giltighetstiden för den nu gällande förfogandelagen bör därför övervägas. Här torde först få lämnas en redogörelse för lagens innehåll.

I 1 § angives förutsättningarna för lagens tillämplighet och förfarandet, när lagen skall sättas i tillämpning. Enligt första stycket äger Kungl. Maj:t vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, utan medverkan av riksdagen förordna att lagens fullmaktsbestämmelser skall träda i tillämpning. Riksdagens godkännande av sådant tillämpningsförordnande är dock förutsättning för förordnandets giltighet utöver viss kortare tid. Jämligt andra stycket äger Kungl. Maj:t under andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden med riksdagens samtycke förordna om tillämpning av vad i 2—7 §§ stadgas. Förordnandet gäller i sådant fall under viss tid, högst ett år, och kan inskränkas till att avse endast vissa av bestämmelserna ifråga eller vissa ändamål.

Med stöd av 2—7 §§ förfogandelagen äger Kungl. Maj:t meddela föreskrifter av följande slag.

2 §: om avstående till kronan av förnödenhet för att tillgodose behovet för befolkningen eller produktionen eller för krigsbruk eller annat ändamål av betydelse för det allmänna samt om viss skyldighet att verkställa sedvanlig beredning av förnödenheterna;

3 §: om beslag å sådan förnödenhet;

4 §: om upplåtelse med nyttjanderätt till kronan av fastighet, byggnad, järnväg eller annan anläggning, fartyg, motorfordon eller annat transportmedel för behov som avses i 2 § eller för sjukvårdsändamål, för beredande av tjänstelokal åt offentlig myndighet eller för annat liknande ändamål;

5 §: om skyldighet för ägare eller innehavare av fastighet, fabrik eller annan anläggning, järnväg, fartyg, motorfordon eller annat transportmedel att för behov som avses i 2 § frambringa, tillverka, bereda, iståndsätta eller tillhandahålla respektive verkställa forsling av förnödenhet;

6 §: om upplåtelse av byggnad eller del därav eller markområde eller annat utrymme till kronan för att bereda bostad åt husvilla eller för förvaring av arkivalier eller samlingar eller för annat liknande ändamål;

7 §: om tillhandahållande av elektrisk kraft från starkströmsanläggning för kronans räkning eller upplåtelse av sådan anläggning eller del därav till kronan för att tillgodose befolkningens eller produktionens behov av elektrisk kraft eller eljest för ändamål av betydelse för det allmänna.

Övriga paragrafer (8—31 §§) innehåller specialstadganden samt bestämmelser om ersättning, påföljder m. m.

Sedan 1950 års riksdag (skr. nr 94) lämnat samtycke därtill enligt 1 § andra stycket förfogandelagen, förordnade Kungl. Maj:t den 14 april 1950 (SFS nr 108), att 2—5 §§ skulle äga tillämpning under tiden den 1 juli 1950—den 30 juni 1951, 2 § andra stycket samt 4 och 5 §§ dock endast i den mån det erfordrades för att tillgodose krigsmaktens beredskapsbehov. 1951 års riksdag medgav (prop. nr 69, skr. nr 76) att 5 § skulle under tiden den 1 april—den 30 juni 1951 få tillämpas även för andra ändamål än för att tillgodose krigsmaktens behov. Förordning härom utfärdades den 16 mars 1951 (nr 136). För tiden efter den 30 juni 1951 har — med riksdagens samtycke — 2—5 §§ i lagen ägt tillämpning utan inskränkning (beträffande tiden 1 juli 1952—30 juni 1953 se prop. nr 80/1952, r. skr. nr 109/1952, förordning den 25 april 1952, nr 161).

Riksnämnden för ekonomisk förvarsberedskap har i skrivelse den 19 januari 1953 tagit upp frågan om tillämpning av förfogandelagens bestämmelser, därest lagens giltighetstid förlänges efter den 30 juni 1953, och därvid framhållit bl. a. följande. Riksnämnden hade inhämtat yttranden i ärendet från överbefälhavaren, armé-, marin- och flygförvaltningarna, krigsmaterielverket, fortifikationsförvaltningen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, sjukvårdsberedskapsnämnden, civilförvarsstyrelsen, statens jordbruksnämnd, statens handels- och industrikommission, statens priskontrollnämnd och statens bränslekommission. Handels- och industri-

kommissionen framhöll, att 2 och 3 §§ fortfarande behöfve vara i tillämpning med hänsyn till gällande beslag på nickel och koppar, under det att bestämmelserna i 4 och 5 §§ icke syntes vara aktuella i nuvarande läge. Jordbruksnämnden tillstyrkte fortsatt tillämpning av 2—5 §§. Vissa beslags- och författningsregleringar på fettvaruområdet var alltjämt i kraft men nämnden hade föreslagit att dessa författningar skulle upphävas. Priskontrollnämnden hade f. n. intet behov att tillämpa lagen; frågan om en sådan tillämpning under tiden 1 juli 1953—30 juni 1954 kunde icke nu bedömas. Bränslekommissionen ansåg behov av 5 § icke föreligga i fortsättningen men kunde icke bestämt säga att 2 och 3 §§ skulle komma att sakna betydelse. Chefen för försvarsstaben förordade för krigsmaktens del fortsatt tillämpning av lagens 2—5 §§. Även övriga hörda militära myndigheter framhöll att det ur försvarsberedskapens synpunkt var önskvärt att nämnda paragrafer alltfört var i tillämpning. Fortifikationsförvaltningen erinrade om att Kungl. Maj:t den 18 juli 1952, efter framställning av förvaltningen, med stöd av 2 och 4 §§ förordnat att viss mark skulle för militärt ändamål upplåtas till kronan och ställas till förvaltningens förfogande. Återstående myndigheter, som yttrat sig i ärendet, hade tillstyrkt eller förklarat sig ej ha något att erinra mot fortsatt tillämpning av 2—5 §§.

Riksnämnden anför för egen del, att bestämmelserna i 2 och 3 §§ alltjämt synes erforderliga för den löpande försörjningen; däremot torde — såvitt nu kan bedömas — 4 och 5 §§ icke behöva tillämpas för detta ändamål. Samtliga militära myndigheter har emellertid framhållit önskvärdheten av att även sistnämnda paragrafer är i tillämpning. Riksnämnden föreslår — om giltighetstiden av förfogandelagen förlängs t. o. m. den 30 juni 1954 — att riksdagens samtycke måtte inhämtas till att 2—5 §§ i förfogandelagen skall äga tillämpning under nämnda tid. Då det emellertid är angeläget att begränsa tillämpningen till vad som f. n. bedömes erforderligt, bör 4 och 5 §§ dock endast få tillämpas i den mån det erfordras för att tillgodose krigsmaktens beredskapsbehov.

Beträffande med stöd av allmänna förfogandelagen genomförda regleringar kan nämnas att den 20 juli 1952 förordnats om beslag å nickel och vissa nickellegeringar i anslutning till ett inom organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete fattat beslut om reglering av användningen av dessa varor. I övrigt har sedan den 1 juli 1952 icke genomförts någon reglering med stöd av allmänna förfogandelagen. Däremot har tidigare meddelade beslag på radiatorer och värmeelement, vissa textilråvaror, skördegarn, hudar och skinn samt tegel upphävts. Regleringar kvarstår — förutom för nickel och nickellegeringar — beträffande stenkol och koks, koppar och vissa kopparlegeringar samt delar av fettvaruområdet.

Departementschefen. Allmänna förfogandelagen upphör att gälla den 30 juni 1953. Som framgår av vad jag förut anför, kommer innevarande års riksdag icke att föreläggas proposition om ny lagstiftning på grundval av det betänkande rörande allmän förfogandelag och allmän ransoneringslag,

som framlades föregående år. Det är emellertid min avsikt att föreslå att frågan underställes 1954 års riksdag.

Framförallt av beredskapsskäl föreligger behov av en allmän förfogandelag även efter den 30 juni 1953. Jag förordar därför, att giltighetstiden för allmänna förfogandelagen utsträcks till och med den 30 juni 1954.

Enligt 1 § i förfogandelagen kan Kungl. Maj:t i fall då krig eller krigsfara icke föreligger under vissa förutsättningar med riksdagens samtycke förordna om tillämpning av vad i 2—7 §§ lagen stadgas. Intill utgången av juni 1953 må 2—5 §§ tillämpas. Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap har nu framhållit, att bestämmelserna i 2 och 3 §§ allt fortfarande kan behöva tillämpas för den löpande försörjningen. Däremot anser nämnden att ur denna synpunkt behov icke föreligger av bestämmelserna i 4 § — nyttjanderätt till fastighet m. m. — och 5 § — skyldighet att tillverka förnödenhet m. m. Samtliga hörda militära myndigheter har emellertid förordnat, att sistnämnda bestämmelser alltjämt skall kunna tillämpas. Riksnämnden har med hänsyn härtill föreslagit, att vid en förlängning av förfogandelagen under ytterligare ett år 2—5 §§ skall äga tillämpning under nämnda tid, 4 och 5 §§ dock endast i den mån det erfordras för att tillgodose krigsmaktens beredskapsbehov.

I vilken omfattning bestämmelserna i förfogandelagen kan behöva tillämpas under tiden 1 juli 1953—30 juni 1954 är självfallet främst beroende på utvecklingen av försörjningsläget i landet. Såvitt nu kan bedömas synes förutsättningar finnas för en fortsatt avveckling av de nu gällande regleringarna men några av dessa, exempelvis regleringen av nickel och nickellegeringar, torde böra bibehållas även efter den 30 juni 1953. En fortsatt tillämpning av 2 och 3 §§ är därför erforderlig. I likhet med vad som anförts från militärt håll anser jag att i nuvarande läge behov kan uppkomma att tillämpa bestämmelserna i 4 och 5 §§ för att tillgodose krigsmaktens beredskapsbehov. Jag tillstyrker alltså, att bemyndigande utfärdas för Kungl. Maj:t att förordna om tillämpning av 2—5 §§ allmänna förfogandelagen under tiden 1 juli 1953—30 juni 1954, beträffande 4 och 5 §§ dock med nyss angivna begränsning.

Departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över ett inom handelsdepartementet upprättat förslag till *lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293)*, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Lars Frisk.

¹ Bilagan, som är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 27 mars 1953.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden NISSEN,
HELLQUIST,
KARLGREN,
regeringsrådet ECKERBERG.

Enligt lagrådet den 26 mars 1953 tillhandakommet utdrag av protokoll över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 20 mars 1953, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293)*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av t. f. förste kanslisekreteraren M. Silfverstolpe.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Olle Lundberg.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 mars 1953.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ericsson, lagrådets den 27 mars 1953 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 20 i samma månad remitterade förslaget till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293), därvid föredraganden hemställer *dels* att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande, *dels ock* att Kungl. Maj:t i samma proposition måtte föreslå riksdagen att lämna sitt samtycke till att Kungl. Maj:t med stöd av 1 § andra stycket allmänna förfogandelagen förordnar, att 2—5 §§ samma lag skall äga tillämpning under tiden den 1 juli 1953—den 30 juni 1954, 4 och 5 §§ dock endast i den mån det erfordras för att tillgodose krigsmaktens beredskapsbehov.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Bengt Augustinsson.